

defensionem earum contra fraudes, & violentias; & tanto majorem, & à pluribus oportet haberi solitudinem, quanto majores possessiones esse oportet quæ sufficient ad plurimum sustentationem. Deperit igitur hoc modo finis voluntariæ paupertatis, ad minus quantum ad multos, quos oportet esse circa procurandas possessiones sollicitos.

2. Item. Communis possessio solet esse causa discordiæ: non enim videntur litigare qui nihil habent commune, ut Hispani, & Persæ; sed qui simul habent aliquid commune: propter quod etiam inter fratres sunt jurgia. Discordia autem maxime impedit vocationem mentis circa divina, ut cap. cxxviii. dictum est. Videtur igitur iste modus vivendi impedire finem voluntariæ paupertatis.

Adhuc autem est tertius modus vivendi, ut de laboribus manuum suarum vivant qui voluntariam paupertatem sectantur: quem quidem vivendi modum Paulus Apostolus sequebatur, & aliis observandum suo exemplo, & institutione dimisit: dicitur enim II. Thess. 111. 8. *Non gratis panem manducavimus ab aliquo; sed in labore, & fatigatione, nocte, & die operantes, ne quem vestrum gravaremus: non quasi non habuerimus potestatem, sed ut nosmetipsos formam daremus vobis ad imitandum nos. Nam & cum essemus apud vos, hoc denuntiabamus vobis, quoniam si quis non vult laborare, non manducet.* Sed nec iste modus vivendi videtur esse conveniens.

1. Labor enim manualis necessarius est ad sustentationem vitæ, secundum quod per ipsum aliquid acquiritur. Vanum autem videtur quod quis relinquit illud quod necessarium est, iterum acquirere laboret. Si igitur post voluntariam paupertatem est necessarium iterum acquirere unde aliquis sustentetur per laborem manuum, vanum fuit illa dimittere omnia quæ habebat ad sustentationem vitæ.

2. Adhuc. Voluntaria paupertas ad hoc consilium ut per eam aliquis disponatur ad expeditius sequendum Christum, per hoc quod à solitudinibus secularibus liberatur. Majorem autem solitudinem requirere videtur quod aliquis proprio labore sibi victum acquirat, quam quod his quæ habuit, utatur ad sustentationem vitæ, & præcipue si habuit possessiones moderatas, aut etiam aliqua mobilia ex quibus in promptu erat ut sumeret victus necessaria. Non igitur vivere de laboribus manuum videtur esse conveniens proposito assumendum voluntariam paupertatem.

3. Adhuc autem accedit quod etiam Dominus solitudinem terrenorum à discipulis removens, sub similitudine volucrum, & liliorum agri, videtur eis laborem interdicere manuum: dicit enim Matth. vi. 26. *Respicite volatilia cæli, quoniam neque serunt, neque congregant in horrea: & iterum 28. Considerate lilia agri, quomodo crescunt, & non laborant, neque nent.* Videtur autem hic modus vivendi insufficientis: nam multi sunt perfectionem vitæ desiderantes quibus non suppetit facultas, aut ars, ut possint laborem manuum vitam transigere; quia non sunt in his nutriti, nec instructi. Sic enim melioris conditionis essent ad perfectionem vitæ capessendam rustici, & opifices quam qui sapientiæ studio vacaverunt, & in divitiis, & in deliciis quas propter Christum deserunt, sunt nutriti. Contingit etiam aliquos voluntariam paupertatem assumentes infirmari, aut alias impediri quo minus operari possint. Sic ergo remanent destituti necessariis vitæ.

4. Item. Non modici temporis labor sufficit ad necessaria vitæ querenda: quod patet in multis qui

totum tempus ad hoc expendunt, vix tamen sufficientem sustentationem acquirere possunt. Si autem voluntariam paupertatem sectantes oportet labore manuali victum acquirere, sequeretur quod circa hujusmodi laborem majus tempus suæ vitæ consumerent, & per consequens impedirentur ab aliis magis necessariis actionibus, quæ etiam magnum tempus requirunt, sicut sunt studium sapientiæ, & doctrina, & hujusmodi alia spiritualia exercitia: & sic paupertas voluntaria magis impediret perfectionem vitæ quam ad ipsam disponderet.

Si quis autem dicat, quod labor manualis necessarius est ad tollendum otium; hoc non sufficit ad propositum. Melius enim esset tollere otium per occupationes in virtutibus moralibus quibus deserviunt organice divitiæ, puta in elemosynis faciendis, & aliis hujusmodi, quam per laborem manuum.

Præterea. Vanum esset dare consilium de paupertate ad hoc solum quod homines pauperes facti abstinerent ab otio, vitam suam laboribus manualibus occupantes, nisi ad hoc daretur quod nobilioribus exercitiis vacarent, quam illis quæ sunt secundum vitam communem hominum.

Si vero aliquis dicat, quod necessarius est labor manualis ad carnis concupiscentias domandas; hoc non est ad propositum: quærimus enim utrum sit necessarium quod victum per manuum laborem voluntariam paupertatem sectantes acquirant.

Præterea. Possibile est multis aliis modis domare concupiscentias carnis, scilicet per jejunia, vigiliis, & alia hujusmodi. Labore etiam manuali ad hunc finem uti possent etiam divites, qui non habent necessitatem laborare propter victum querendum.

Invenitur autem & alius modus vivendi, ut scilicet voluntariam paupertatem sectantes vivant de his quæ ab aliis inferuntur, qui ad hanc perfectionem voluntariæ paupertatis proficere volunt, divitiis retinentes. Et hunc modum videtur Dominus cum suis discipulis observasse: legitur enim Lucæ vii. 11. quod mulieres quædam sequebantur Christum, & ministrabant illi de facultatibus suis. Sed iste etiam modus vivendi non videtur conveniens.

1. Non enim videtur rationabile quod aliquis dimittat sua, & vivat de alieno.

2. Præterea. Inconveniens videtur quod aliquis ab aliquo accipiat, & nihil ei rependat: in dando enim, & recipiendo æqualitas justitiæ servatur. Potest autem sustineri, quod illi de his quæ ab aliis inferuntur, vivant, qui eis serviunt in aliquo officio: propter quod & ministri altaris, & prædicatores, qui doctrinam, & alia divina populo dant, non inconvenienter videntur ab eis sustentationem vitæ accipere: dignus est enim operarius cibo suo, ut Dominus dicit Matth. x. 10. propter quod Apostolus dicit I. Corinth. ix. 14. quod Dominus ordinavit, ut hi qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivant: sicut qui altari serviunt, cum altari participant. Illi ergo qui in nullo officio populo ministrant, inconvenienter videntur, si à populo necessaria vitæ accipiant.

3. Item. Ille modus vivendi videtur esse aliis damnosus. Sunt enim quidam quos ex necessitate oportet aliorum beneficiis sustentari, qui propter paupertatem, & infirmitatem sibi non possunt sufficere: quorum beneficia oportet quod diminuatur, si illi qui voluntarie paupertatem assumunt, ex his quæ aliis dantur, debeant sustentari; cum homines non sufficient, nec sint prompti ad subveniendum magnæ multitudini pauperum: unde & Apostolus I. Timoth. v. mandat, quod si aliquis habet viduam ad

se

se pertinentem, eam sustentet, ut Ecclesia sufficiat his quæ vere viduæ sunt. Est igitur inconveniens ut homines paupertatem eligentes, hunc modum vivendi assumant.

4. Adhuc. Ad perfectionem virtutis maxime requiritur animi libertas; hæc enim sublata, de facili homines alienis peccatis communicant, vel expresse consentiendo, aut per adulationem leniendo, vel saltem dissimulando. Huic autem libertati magnum præjudicium generatur ex prædicto modo vivendi: non enim potest esse quin homo videatur offendere eum cujus beneficiis vivit. Prædictus igitur modus vivendi impedit perfectionem virtutis, quæ est finis voluntariæ paupertatis; & ita non videtur competere voluntarie pauperibus.

5. Amplius. Ejus quod ex alterius voluntate dependet, facultatem non habemus. Sed ex voluntate dantis dependet quod ex propriis det. Non igitur sufficienter providetur in facultate sustentationis vitæ voluntariis pauperibus per hunc modum vivendi.

6. Præterea. Necesse est quod pauperes qui ex his quæ ab aliis dantur, sustentari debent, necessitates suas aliis exponant, & necessaria perant. Hujusmodi autem necessitas reddit contemptibiles mendicantes, & etiam graves: homines enim superiores se æstimant illis qui per eos sustentari necesse habent, & cum difficultate dant plurimi. Oportet autem eos qui perfectionem vitæ assumunt, in reverentia haberi, & diligi, ut sic homines eos facilius imitentur, & virtutis statum æmulentur; si autem contrarium accidat, etiam virtus ipsa contemnitur. Est igitur nocivus modus ex mendicitate vivendi in his qui propter perfectionem virtutis voluntarie paupertatem assumunt.

7. Præterea. Perfectis viris non solum sunt vitanda mala, sed etiam ea quæ mali speciem habent: nam Apostolus dicit I. ad Thessal. cap. v. 22. *Ab omni specie mali abstinete vos:* & Philosophus dicit, quod virtuosus non solum debet fugere turpia, sed etiam quæ turpia videntur. Mendicitas autem habet speciem mali, cum multi propter quæstum mendicent. Non est igitur hic modus vivendi perfectis viris assumendus.

8. Item. Ad hoc datur consilium de paupertate voluntaria, ut mens hominis à solitudine terrenorum remota liberius Deo vacet. Hic autem modus ex mendicitate vivendi, habet plurimum solitudinis: majoris enim solitudinis videtur esse acquirere aliena quam propriis uti. Non ergo videtur conveniens esse hic modus vivendi paupertatem voluntariam assumentibus.

Si quis autem mendicitatem laudare velit propter humilitatem; videtur omnino irrationabiliter loqui. Laudatur enim humilitas secundum quod contemnitur terrena altitudo, quæ consistit in divitiis, honoribus, fama, & hujusmodi; non autem secundum quod contemnitur altitudo virtutis, respectu cujus oportet nos magnanimos esse. Esset igitur vituperanda humilitas, si quis propter humilitatem aliquid faceret quod altitudini virtutis derogaret. Derogat autem ei mendicitas, tum quia virtuosius est dare quam accipere, tum quia habet speciem turpis lucri, ut dictum est. Non est igitur propter humilitatem mendicitas laudanda.

Fuerunt etiam aliqui qui perfectionem vitæ sectantibus dicebant nullam solitudinem esse habendam neque mendicando, neque laborando, neque sibi ali-

quid reservando; sed oportere eos à solo Deo sustentationem vitæ expectare: propter quod dicitur Matth. vi. 25. (1) *Nolite solliciti esse animæ vestræ quid manducetis, aut quid bibatis, aut corpori vestro, quid induamini:* & iterum 34. (2) *Nolite in crastinum cogitare.* Hoc videtur omnino irrationabile.

1. Stultum enim est velle finem, & prætermittere ea quæ sunt ordinata ad finem. Ad finem autem comestionis ordinatur sollicitudo humana per quam sibi victum procurat. Qui igitur absque comestione vivere non possunt, aliquam solitudinem de victu querendo debent habere.

2. Præterea. Sollicitudo terrenorum non est vitanda, nisi quia impedit contemplationem æternorum. Non potest autem homo mortalem carnem gerens vivere quin multa agat quibus contemplatio interrumpatur, sicut dormiendo, comedendo, & alia hujusmodi faciendo. Neque igitur prætermittenda est sollicitudo eorum quæ sunt necessaria ad vitam, propter impedimentum contemplationis.

3. Sequitur etiam mira absurditas. Pari enim ratione potest dicere, quod non velit ambulare, aut aperire os ad edendum, aut fugere lapidem cadentem, aut gladium irruentem; sed expectare quod Deus operetur, quod est Deum tentare. Non est igitur sollicitudo victus totaliter abjicienda.

C A P U T CXXXIII.

Quomodo paupertas sit bona.

UT autem præmissorum veritas manifestetur, quid de paupertate sentiendum sit, ex divitiis consideremus. Exteriores quidem divitiæ sunt necessariae ad bonum virtutis, cum per eas sustentemus corpus, & aliis subveniamus. Oportet autem quod ea quæ sunt ad finem, ex fide bonitatem accipiant. Necesse est ergo quod exteriores divitiæ sint aliquid bonum hominis, non tamen principale, sed quasi secundarium: nam finis principaliter est bonum, alia vero, secundum quod ordinantur in finem. Propter hoc quibusdam visum est quod virtutes sint maxima bona hominis, exteriores autem divitiæ quædam minima bona. Oportet autem quod ea quæ sunt ad finem, modum accipiant secundum exigentiam finis. Intantum igitur divitiæ bonæ sunt, inquantum proficiunt ad usum virtutis. Si vero iste modus excedatur, ut impediatur usus virtutis, non jam inter bona computanda sunt, sed inter mala. Unde accidit quibusdam bonum esse habere divitiis, qui eis uruntur ad virtutes; quibusdam vero malum est eas habere, qui per eas à virtute retrahuntur vel nimia solitudine, vel nimia affectione ad ipsas, vel etiam mentis elatione ex eis consurgente.

Sed cum sint virtutes activæ vitæ, & contemplativæ; aliter utraq; divitiis exterioribus indigent. Nam virtutes contemplativæ indigent ad solam sustentationem naturæ; virtutes autem activæ indigent & ad hoc, & ad subveniendum aliis cum quibus convivendum est. Unde & contemplativa vita etiam in hoc perfectior est, quia paucioribus indiget: ad quam quidem vitam videtur pertinere quod totaliter homo divinis rebus vacet: quam quidem perfectionem doctrina Christi homini suadet. Unde hanc perfectionem sectantibus minimum de exterioribus divitiis sufficit, quantum scilicet necesse est ad sustentationem naturæ: unde & Apostolus dicit I. Timoth.

li 2

vi.

(2) Vulgata: *Ne solliciti sitis animæ vestræ &c.* (2) Ibi: *Nolite ergo solliciti esse in crastinum.*

vi. 8. *Habentes solum vasa, & quibus tegamini, his contenti simus.* Paupertas igitur laudabilis est, in quantum hominem liberat ab illis vitis quibus aliqui per divitias implicantur: in quantum autem sollicitudinem tollit quae ex divitiis consurgit, est utilis quibusdam, qui scilicet sunt ita dispositi, ut circa meliora occupentur; quibusdam vero nociva, qui ab hac sollicitudine liberati, in peiores occupationes cadunt: unde Gregor. in VI. Moral. *Sape qui occupati bene humanis usibus viverent, gladio suae quietis extincti sunt.* In quantum vero, paupertas bonum quod ex divitiis provenit, scilicet subventionem aliorum, & sustentationem propriam, impedit, simpliciter malum est: nisi in quantum subventio qua in temporalibus proximis subveniunt, per majus bonum potest recompensari, scilicet per hoc quod homo divitiis carens liberius potest divinis, & spiritualibus vacare. Bonum autem sustentationis propriae adeo necessarium est, quod nullo alio bono recompensari potest: nullius enim boni obtentu debet homo sibi sustentationem vitae subtrahere. Paupertas igitur talis laudabilis est cum homo a sollicitudinibus terrenis liberatus, liberius divinis & spiritualibus vacat: ita tamen quod cum ea remaneat facultas homini per licitum modum sustentandi se ipsum, ad quod non multa requiruntur: & quanto modus vivendi in paupertate minorem sollicitudinem exigit, tanto paupertas est laudabilior, non autem quanto paupertas fuerit major: non enim paupertas secundum se bona est, sed in quantum liberat ab illis quibus homo impeditur quo minus spiritualibus intendat: unde secundum modum quo homo per eam liberatur ab impedimentis praedictis, est mensura bonitatis ipsius. Et hoc est commune omnibus exterioribus, quia in tantum bona sunt, in quantum proficiunt ad virtutem, non autem secundum se ipsa.

CAPUT CXXXIV.

Solutio rationum supra inductarum contra paupertatem.

HIS autem visis, rationes praedictas quibus paupertas impugnatur, dissolvere non est difficile. Quamvis enim homini naturaliter insit appetitus congregandi ea quae sunt necessaria ad vitam, ut prima ratio proponebat; non tamen hoc modo quod oporteat quemlibet circa hoc opus occupari: nec enim in apibus omnes eidem vacat officio; sed quaedam colligunt mel, quaedam ex cera domos constituunt; reges etiam circa haec opera non occupantur. Et similiter necesse est in hominibus esse. Quia enim multa necessaria sunt ad hominis vitam, ad quae unus homo per se sufficere non posset; necessarium est per diversos diversa fieri, puta ut quidam sint agricultores, quidam animalium custodes, quidam aedificatores, & sic de aliis: & quia vita hominum non solum indiget corporalibus, sed magis spiritualibus, necessarium est etiam ut quidam vacent spiritualibus rebus ad meliorationem aliorum, quos oportet a cura temporalium absolutos esse. Haec autem distributio diversorum officiorum in diversas personas fit divina providentia, secundum quod quidam magis inclinantur ad hoc officium quam ad alia. Sic ergo patet quod qui temporalia relinquunt, non sibi subtrahunt sustentationem vitae, ut secunda ratio proponebat: remanet enim eis spes probabilis suae vitae sustentandae vel ex labore proprio, vel ex alio-

(1) Al. separarec.

rum beneficiis, sive accipiant ea in possessionibus communibus, sive in victu quotidiano. Sicut enim quod per amicos possumus, per nos aliquantulum possumus, ut Philosophus dicit; ita & quod ab amicis habetur, a nobis aliquantulum habetur.

Oportet autem inter homines ad invicem esse amicitiam, secundum quod sibi invicem subserviunt vel in spiritualibus, vel in terrenis officiis. Est autem majus subvenire alteri in spiritualibus quam in temporalibus, quanto spiritualia sunt temporalibus potiora & magis necessaria ad finem beatitudinis consequendum. Unde qui subtrahit sibi facultatem subveniendi aliis in temporalibus per voluntariam paupertatem, ut acquirat spiritualia, per quae utilis potest aliis subvenire, non facit contra bonum societatis humanae, ut tertia ratio concludebat.

Patet etiam ex praedictis quod divitiae quoddam bonum hominis sunt, secundum quod ordinantur ad bonum rationis, non autem secundum se: unde nihil prohibet paupertatem melius esse, si per eam ad perfectius bonum aliquis ordinatur: & sic solvitur quarta ratio.

Et quia neque divitiae, neque paupertas, neque aliud exteriorum est secundum se hominis bonum, sed solum secundum quod ordinantur ad bonum rationis; nihil prohibet ex quolibet eorum aliquod vitium oriri, quando non veniunt in usum hominis secundum regulam rationis; nec tamen propter hoc sunt simpliciter mala iudicanda, sed malus usus eorum; & sic neque paupertas est abjicienda: propter aliqua vitia quae ex ea accidentaliter quandoque procedunt, ut quinta ratio ostendere videbatur.

Hinc etiam considerandum est, quod medium virtutis non accipitur secundum quantitatem exteriorum quae in usum veniunt, sed secundum regulam rationis: unde quandoque contingit quod illud quod est extremum secundum quantitatem rei exterioris, secundum regulam rationis est medium. Neque enim est aliquis qui ad majora tendat quam imaginarius, vel qui in sumptibus magnificum magnitudine (1) superet. Medium ergo dicitur non quantitate sumptus, aut alicujus hujusmodi; sed in quantum non transcendit regulam rationis, nec ab ea deficit: quae quidem regula non solum metitur quantitatem rei quae in usum venit, sed conditionem personae, & intentionem ejus, opportunitatem loci, & temporis, & alia hujusmodi, quae in actibus virtutum requiruntur. Non igitur aliquis per voluntariam paupertatem contrariatur virtuti, quamvis omnia deserat. Nec hoc prodigialiter facit, cum hoc faciat debito fine, & aliis conditionibus debitis servatis. Plus enim est se ipsum morti exponere (quod tamen aliquis per virtutem fortitudinis operatur debitas circumstantias servans) quam omnia sua relinquere debito fine. Et sic solvitur ratio sexta.

Quod autem ex verbis Salomonis inducitur, non est contrarium. Manifestum est enim quod loquitur de coacta paupertate, quae furandi solet esse occasio.

CAPUT CXXXV.

Solutiones objectionum contra particulares modos vivendi in paupertate.

POST hoc autem considerandum est de modis quibus oportet vivere eos qui paupertatem voluntariam sectantur.

Et

Et primus quidem modus, scilicet quod de pretio possessionum venditarum omnes communiter vivunt, sufficiens est, non tamen ad longum tempus; & ideo Apostoli hunc modum vivendi fidelibus in Hierusalem instituebant, quia praevidebant per Spiritum Sanctum quod non diu in Hierusalem simul commorari deberent, tum propter persecutiones, & injurias eis inferendas a Judaeis, tum etiam propter instantem destructionem civitatis, & gentis. Unde non fuit necessarium nisi ad modicum tempus fidelibus providere: & propter hoc transeuntes ad gentes, in quibus firmata, & perduratura erat Ecclesia, hunc modum vivendi non leguntur instituisse.

Non autem est contra hunc modum vivendi fraus quae potest per dispensatores committi: hoc enim est commune in omni modo vivendi, (1) in quibus aliqui ad invicem convivunt; in hoc autem tanto minus, quanto difficilius contingere videtur quod perfectionem vitae sectantes fraudem committant. Adhibetur etiam contra hoc remedium per providam fidelium dispensationem institutionem: unde sub Apostolis electi sunt Stephanus, & alii qui ad hoc officium idonei reputabantur.

Est autem & secundus modus vivendi convenientis voluntariam paupertatem sectantibus, ut scilicet de possessionibus communibus vivant. Nec per hunc modum aliquid deperit perfectionis ad quam tendunt paupertatem voluntariam assumptes. Potest enim fieri per unius, vel paucorum sollicitudinem ut possessiones modo debito procurantur; & sic alii absque temporalium sollicitudine remanentes, libere possunt spiritualibus vacare, quod est fructus voluntariae paupertatis. Nec etiam illis deperit aliquid de perfectione vitae quae hanc sollicitudinem pro aliis assumunt: quod enim amittere videntur in defectu quietis, recuperant in obsequio charitatis, in quo etiam perfectio vitae consistit. Nec etiam propter hunc modum vivendi concordia tollitur occasione communium possessionum. Tales enim debent voluntariam paupertatem assumere qui temporalia contemnant; & tales pro temporalibus communibus discordare non possunt; praesertim cum ex temporalibus nihil praeter necessaria vitae debeant expectare; & cum dispensatores oporteat esse fideles. Nec propter hoc quod aliqui hoc modo vivendi abutantur, hic modus vivendi potest improbari; cum etiam bonis mali utantur male, sicut & malis boni bene utantur.

Tertius etiam modus vivendi paupertatem voluntariam assumptibus convenit, ut scilicet de labore manuum vivant. Non enim vanum est temporalia dimittere, ut iterum acquirantur per laborem manuum, sicut prima ratio in contrarium proponebat: quia divitiarum possessio & sollicitudinem requirebat in procurando, vel saltem in custodiendo, & affectum hominis ad se trahebat; quod non accidit (2) dum obsequiis per laborem manuum quotidianum victum acquirere studet. Patet autem quod ad acquirendum per laborem manuum victum quantum sufficit ad naturae sustentationem, modicum tempus sufficit, & modica sollicitudo necessaria est; sed ad divitias congregandas, vel superfluum victum quaerendum, per laborem manuum, sicut saeculares artifices intendunt, oportet multum tempus impendere, magnam sollicitudinem adhibere: in quo patet solutio secundae rationis.

Considerandum est autem, quod Dominus in Evangelio non laborem prohibuit, sed sollicitudinem

(1) Num in quo? (2) Forte dum aliquis.

mentis pro necessariis vitae: non enim dixit: Nolite laborare, sed nolite solliciti esse, quod a minori probat. Si enim ex divina providentia sustentantur aves, & lilia, quae inferioris conditionis sunt, & non possunt laborare illis operibus quibus homines sibi necessarium victum acquirunt; multo magis providebit hominibus, qui sunt dignioris conditionis, & quibus dedit facultatem per proprios labores victum quaerendi; ut sic non oporteat anxiam sollicitudinem de necessariis vitae affligi. Unde patet quod per verba Domini quae inducebantur, huic modo vivendi non derogatur.

Nec etiam iste modus vivendi potest reprobari per hoc quod non sufficiat: quia hoc ut in paucioribus accidit quod aliquis non possit tantum labore manuum acquirere quod sufficiat ad necessarium victum, vel propter infirmitatem, vel propter aliquid hujusmodi. Non est autem propter defectum qui in paucioribus accidit, aliqua ordinario repudianda: hoc enim & in naturalibus, & etiam in voluntariis ordinationibus accidit; nec est aliquis modus vivendi per quem ita provideatur homini quin quandoque possit deficere. Nam & divitiae furto, aut rapina possunt auferri; sicut & qui de labore manuum vivit, potest debilitari. Remanet tamen aliquod remedium circa praedictum modum vivendi, ut scilicet ei cujus labor ad proprium victum non sufficit, subveniatur vel per alios ejusdem societatis, qui plus laborare possunt quam eis necessarium sit, vel etiam per eos qui divitias possident secundum legem charitatis, & amicitiae naturalis, qua unus homo alteri subvenit indigenti. Unde & cum Apostolus dixisset II. Thess. III. 10. *Qui non vult operari, non manducet*: propter alios qui sibi non sufficientem ad victum quaerendum proprio labore, subdit admonitionem ad alios dicens: *Vos autem nolite deficere bene facientes.*

Cum etiam ad victum necessarium pauca sufficiant, non oportet eos qui modicis sunt contenti, magnum tempus occupare in necessariis quaerendis labore manuum; & ita non impediuntur multum ab aliis operibus spiritualibus, propter quae paupertatem voluntariam assumpserunt: & praecipue cum manibus operando possint de Deo cogitare, & eum laudare, & alia hujusmodi facere quae singulariter sibi viventes observare oportet. Sed ne omnino in spiritualibus operibus impediuntur, possunt etiam aliorum fidelium beneficiis adjuvari. Licet autem voluntaria paupertas non assumatur propter otium tollendum, aut carnem macerandam opere manuali, quia hoc & divitias possidentes facere possunt; non tamen est dubium quin labor manualis ad praedicta valeat, etiam sub modica victus necessitate. Tamen otium per alias occupationes utiliores potest auferri, & carnis concupiscentia validioribus remediis edomari; unde propter hujusmodi non imminet necessitas laborandi his qui alias habent, vel habere possunt unde licite vivant: sola enim necessitas victus cogit manibus operari: unde & Apostolus dicit II. Thess. III. 10. *Qui non vult operari, non manducet.*

Quartus etiam modus vivendi de his quae ab aliis inferuntur: est convenientis illis qui voluntariam paupertatem assumunt. Non enim hoc est inconveniens ut qui sua dimisit propter aliquid quod in utilitatem aliorum vergit, de his quae ab aliis dantur, sustententur. Nisi enim hoc esset, societas humana permanere non posset. Si enim aliquis circa sua propria tantum sollicitudinem gereret, non